

ZDZISŁAW GAJDA

CRACOVIA MEDICA

CRACOVIA MEDICA

ZDZISŁAW GAJDA

CRACOVIA MEDICA

Kraków

© Copyright by Zdzisław Gajda, 2022

Opracowanie redakcyjne
Patrycjusz Piławski

Projekt okładki
Oskar Ostafin

ISBN 978-83-8138-603-6

Na okładce: fotografia Oskara Ostafina (pomnik Macieja Miechowity
autorstwa Marka Maślańca)

Autorem zdjęć w książce jest Zdzisław Gajda

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

KSIĘGARNIA INTERNETOWA:

<https://akademicka.com.pl>

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	11
WSTĘP	13
MEDYCYNĄ NA WAWELU	
1. Lekarze na Wawelu	19
A. Lekarze kapituły katedralnej	19
B. Lekarze królewscy	24
2. Płodność i bezpłodność na Wawelu	30
A. Perspektywy małżeńskie	30
B. Król musi się żenić	32
C. Bepłodność	34
D. Elżbieta Rakuszanka	38
E. Radość połowiczna i radość pełna	39
F. Astrologiczne perspektywy	40
G. Ostatni z Jagiellonów	41
3. Choroby i zgony na dworze panujących	42
A. Królowie	42
B. Królowe	50
C. Kilka słów o chorobach Wazów	56
D. Śmierć dzieci królewskich	57
MEDYCYNĄ POD WAWELEM	
1. Kto udzielał pomocy	61
A. Chirurgzy	62
B. „Babki”, czyli położne	65
C. Doktorzy medycyny	67
2. Nowe metody diagnostyczne	72
A. Astrologia	72

B. Puls	75
C. Mocz	76
3. Renesans od kuchni	77
4. Wino kontra piwo	80
5. Kalendarze i herbarze	83
6. Choroby epidemiczne	87
A. Mór	87
B. Inne choroby epidemiczne	95
7. Szpitale	95

AKADEMIA KRAKOWSKA I JEJ WYDZIAŁ LEKARSKI

I. Wydział Lekarski do czasu reformy KEN	105
1. Powstanie i rozwój Wydziału Lekarskiego	105
2. Wybitne postacie Wydziału Lekarskiego w okresie odrodzenia	110
3. Marazm na Wydziale Lekarskim	115
4. W perspektywie reformy	121
II. Reforma Komisji Edukacji Narodowej	123
1. Skład Wydziału Lekarskiego	124
2. Uczniowie	124
3. Nauczanie anatomii	125
A. Anatomia w Polsce	125
B. Anatomia w Akademii Krakowskiej po reformach KEN	127
4. Nauczanie kliniczne	129
A. O znaczeniu klinik	129
B. Pomieszczenie dla krakowskich klinik	130
C. Szpital św. Łazarza	132
D. Dobór chorych	134
III. Rozwój krakowskich klinik	136
1. Klinika lekarska, czyli chorób wewnętrznych	137
2. Klinika chirurgiczna	144
A. Przełom w chirurgii	144
B. Dalszy postęp w chirurgii	148
C. Aseptyka poza kliniką	150
3. Klinika położnicza	153
4. Klinika okulistyczna	156
5. Rozwój krakowskiej stomatologii	159

IV. Szpital św. Łazarza – dalsze dzieje	161
1. Oddział chorób wewnętrznych	164
2. Oddział chirurgiczny	165
3. Oddział położniczy i szkoła akuserek	167
4. Narodziny pediatrii	167
5. Szpital św. Łazarza i szpital św. Ducha	169
A. Oddział I chorób wenerycznych	170
B. Oddział II chorób psychicznych	173
V. Rozwój nowych dyscyplin lekarskich w szpitalu św. Łazarza	175
1. Urologia	175
2. Laryngologia	176
3. Choroby zakaźne	177
VI. Nauki medyczne teoretyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim	179
VII. Rozwój zespołu nauczającego	185
VIII. Pożegnanie z łaciną	188
IX. Zadanie specjalne	192
X. Rozwój myśli naukowej	194
MEDYCYNA W SPOŁECZEŃSTWIE KRAKOWA NOWSZYCH CZASÓW	
1. Nowe drogi i bezdroża medycyny	203
A. Homeopatia	205
B. Brownizm	207
C. Mesmeryzm	207
D. Brusseizm	208
E. Nauka Galla	211
2. Stare choroby w nowszych czasach	225
A. Syfilis	225
B. Kołtun	230
C. Wścieklizna	231
D. Ospa	234
E. Cholera	237
F. Gruźlica	249
3. Medycyna społeczna	251
4. Nowe metody lecznicze	261
A. Wodolecznictwo	261
B. Elektryczność	266

5. Pogotowie ratunkowe	267
6. Nowe metody diagnostyczne	269
7. Wdzięczność i jej formy	273
8. Pielęgniarki	277
9. Towarzystwa naukowe	281
10. Medycyna popularna	286
11. Kawa i herbata	292
12. Żydzi	296
ZAKOŃCZENIE	301
BIBLIOGRAFIA WYBRANYCH OPRACOWAŃ	305
INDEKS OSOBOWY	307

*Krakowowi,
miastu zawsze mi wiernemu*

PRZEDMOWA

PRZESZŁOŚĆ I KULTURA Krakowa zawsze wzbudzały zainteresowanie tak wśród krakowskich uczonych, jak i odbiorców ich osiągnięć, czyli miłośników Krakowa. Nie żałowali oni ani czasu, ani możliwości, by dostarczyć nam, krakowianom, interesującej lektury. Dzięki nim nie jesteśmy „nieślubnymi dziećmi” naszych czasów, lecz dziedzicami licznych osiągnięć poprzednich pokoleń. Chwała im za ich wysiłek; nie miejsce tu, by imiennie im wszystkim podziękować. W naszych czasach Michał Rożek zdobył się, by w swych felietonach i książkach przedstawić sumę dotychczasowej wiedzy o Krakowie we wszystkich jej aspektach historycznych i kulturalnych, pomijając wszakże sprawy medyczne. A medycyna jest również częścią naszej kultury. Piszę to w celu uzasadnienia, dlaczego chwyciłem za pióro, by dopełnić w popularnym przekazie wiedzę o medycynie w Krakowie. Działo się to w stulecie odzyskania niepodległości w 1918 r. i ten rok przyjąłem za kres opowieści. Niech inni podejmą się

opracowania historii krakowskiej medycyny w okresie dwudziestolecia międzywojennego, w okresie okupacji niemieckiej, w czasach PRL-u, zwłaszcza dziejów Akademii Medycznej. Dedykuję memu miastu z pamięcią o Rodzicach: Stanisławie i Felicji z Janiszewskich, którzy choć nie tu urodzeni, w długim procesie wrastali w to miasto, jak tysiące innych. I tak jest dobrze!

Z.G.

Przeszłość i kultura Krakowa zawsze wzbudzały zainteresowanie tak wśród krakowskich uczonych, jak i wśród miłośników Krakowa, czyli odbiorców ich osiągnięć. Nie żalowali oni ani czasu, ani możliwości, by dostarczyć nam, krakowianom, interesującej lektury. Dzięki nim nie jesteśmy „nieślubnymi dziećmi” naszych czasów, lecz dziedzicami licznych osiągnięć poprzednich pokoleń. Chwała im za ich wysiłek (...). A medycyna jest również częścią naszej kultury. Piszę to w celu uzasadnienia, dlaczego chwyciłem za pióro, by dopełnić w popularnym przekazie wiedzę o medycynie w Krakowie.

(z przedmowy)

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8138-603-6

9 788381 386036